

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 8 - Sayı 1

Sorumlu Yazar: Oğuz ÇAM, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, oguzcam911@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-3222-3367

İkinci Yazar: Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU, Kastamonu Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları.

ORCID ID: 0000-0002-6787-3397

Atıf: Çam, O., ve Çılgınoğlu, H. (2024). Tosya'nın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Değerlendirilmesi, Millî Kültür Araştırmaları Dergisi, 8 (1), s. 47-64.

Gönderim ve Kabul Tarihi: 11 Nisan 2024 / 27 Haziran 2024

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1467571

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

TOSYA'NIN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Öz

Kültür, yörelerin sahip olduğu en önemli toplumsal değerlerden biridir. Bu toplumsal değer somut ve somut olmayan kültürel miraslar yoluyla korunmaya, yaşatılmaya ve gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu noktadan hareket ederek çalışmada somut olmayan kültürel miras konusu üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın amacı, Tosya'nın somut olmayan kültürel mirasının değerlendirmesini yapmaktır. Çalışma, Tosya'nın somut olmayan kültürel mirasının açıklanması, ön plana çıkarılması, bilinirliğinin artırılması, hatırlanması bağlamında önem taşımaktadır. Araştırmanın kapsamı Kastamonu ilinin Tosya ilçesiyle sınırlandırılmıştır. Çünkü Tosya ilçesi somut olmayan kültürel miras bakımından Kastamonu ilinde kayda değer bir konuma, potansiyele ve öneme sahip bir ilçe olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca araştırmacıların memleketlerinin de Tosya olduğu göz önüne alındığında konu değerlendirme sürecinde kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı, yazım sürecinde de motive edici bir durum yaşanmıştır. Yaşanan bu durum çalışmanın oluşum ve gelişimini olumlu yönde etkilemiştir. Çalışmanın yöntemi, geleneksel derlemedir. Bu yöntemin seçilmesinin sebebi, yöntemin söz konusu çalışmanın farklı kaynaklar ışığında değerlendirilmesi noktasında uygun olması ve kolaylık sağlamasıdır. Çalışmanın sonucunda Tosya'nın zengin ve çeşitlilik gösteren bir somut olmayan kültürel mirasa sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın literatüre ve uygulamaya katkılarının olduğunu öne sürmek mümkündür. Çalışma, kültür literatürünün Tosya odaklı gelişmesine ve gelişmesine yardımcıdır. Yine çalışmanın Tosya'nın somut olmayan kültürel mirasının uygulanması, uygulanmasının yaygınlaştırılması, korunması ve yaşatılmaya çalışılarak unutulmasının önüne geçilmesi noktasında insanlar üzerinde olumlu bir etki uyandırabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Kastamonu, Kültür, Somut Olmayan Kültürel Miras, Tosya.

EVALUATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF TOSYA

Abstract

Culture is one of the most important social values of the regions. This social value is tried to be protected, kept alive and transferred to future generations through tangible and intangible cultural heritages. From this point of view, the study focuses on intangible cultural heritage. The aim of the study is to evaluate the intangible cultural heritage of Tosya. The study is important in the context of explaining, highlighting, increasing awareness and remembering the intangible cultural heritage of Tosya. The scope of the research is limited to Tosya district of Kastamonu province. Because Tosya district draws attention as a district with a remarkable position, potential and importance in Kastamonu province in terms of intangible cultural heritage. In addition, considering that the researchers' hometowns are also Tosya, there was a facilitating and accelerating situation in the subject evaluation process and a motivating situation in the writing process. This situation positively affected the formation and development of the study. The method of the study is traditional compilation. The reason for choosing this method is that the method is suitable for the evaluation of the study in the light of different sources and provides convenience. As a result of the study, it was revealed that Tosya has a rich and diverse intangible cultural heritage. It is possible to suggest that the study contributes to the literature and practice. The study helps the development and development of cultural literature with a focus on Tosya. It is also thought that the study can have a positive effect on people at the point of implementing the intangible cultural heritage of Tosya, disseminating its implementation, protecting it and preventing it from being forgotten by trying to keep it alive.

Keywords: Black Sea, Kastamonu, Culture, Intangible Cultural Heritage, Tosya.

GİRİŞ

Toplum içinde ve toplumlar arasında değer taşıyan konular vardır. Kültür de bu konulardan biri oluşuyla dikkatleri üzerine çekmektedir. Toplumlar, kültür sayesinde toplumsal anlamda önemli bir etkileşim meydana getirmektedir. Zira kültür, toplumların hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumlar bu noktadan hareket ederek kültürel varlıklarını korumayı, geliştirmeyi, varlıklarının hatırlanmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak istemektedir. Bu noktada hem somut kültürel miraslar hem de somut olmayan kültürel miraslar (SOKÜM) önem taşımaktadır. Bu tür kültürel mirasların ülkeler tarafından çeşitli koruma listelerine dâhil edilebildiği bilinmektedir. Söz konusu durumla kültürel mirasların korunmasına ve hatırlanmasına çalışıldığı düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında SOKÜM'ü ele alan bir çalışma girişimi içerisinde bulunulmuştur. Bu çalışmayla beraber kültür literatürü Tosya ilçesi odaklı olmak üzere zenginleştirilmiş ve geliştirilmiştir.

Çalışmanın amacı, Tosya'nın SOKÜM'ünün değerlendirmesini yapmaktır. Tosya'nın sosyo-kültürel yönden tarihten gelen zenginlikleri olmasına karşın bunların yeterince göz önüne serilemediği düşüncesi (İbret, 2004) bu çalışmanın planlanması ve yapılması sürecinde motive edici bir etki uyandırmıştır. Çalışma, Tosya'nın SOKÜM'ünün açıklanması, ön plana çıkarılması, bilinirliğinin artırılması, hatırlanması bağlamında önem taşımaktadır.

1. Tosya

Kaynaklarda Tosya'nın kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu ile ilgili net bir bilgi yoktur. Arkeologların ortaya koydukları araştırmalar, ilçeye yerleşme tarihinin Kalkolitik Çağ'a değin gittiğini göstermektedir. İlçe tarihte Tukiya, Docea (Dokeia) ve Zooka isimleriyle anılmıştır. Tosya geçmişte Osmanlı Devleti, Candaroğulları, Çobanoğulları,

Danışmendliler, Selçuklular, Bizanslılar, Romalılar, Persler, Lidyalılar, Kimmerler, Frigler, Hititler ve Gasların hâkimiyeti altında kalmıştır (İbret & Kaymakçı, 2016: 154).

Tosya'nın bilinen ilk ismi Roma devrinde Ptolemaios'un ifadesine göre; Zooka'dır. Bizans devrinde Tosya'ya Docea adlı bir ailenin hâkim olması ile Docea ismi verilmiştir (Gökoğlu, 1952: 39; Topal & İbret, 2020: 43). Ayrıca Danışmendname'de geçen Tukiya isminin Tosya olduğu ifade edilmekte ve Horasan'daki eski bilim ve medeniyet kenti olan Tus'a izafeten oradan gelenler anlamına gelmek üzere Tosya'nın isminin Tusi olarak konulduğu ve zaman içerisinde Tosya olarak değişim gösterdiği belirtilmektedir (İbret, 2003: 61; Topal & İbret, 2020: 43).

Kastamonu-Tosya yöresi, Anadolu üzerinde Türk iskânının başladığı erken devirde Türk boy, oymak ve aşiretlerinin temel yerleşim alanı olan bir uç bölgesidir. Dolayısıyla Türklerin Anadolu'yu yurt edindiği zamandan hâlihazıra yoğun Türk yerleşim alanı olarak muhafaza edilmiştir. Böylelikle yöre üzerinde Türk dilinin yapısı bozulmaya uğramamış, Türk milli kültür ve adetleri hâlihazıra dek canlı olarak yaşatılabilmektedir (Topal & İbret, 2020: 52).

Çalışma kapsamında ifade edilmesi önemli olarak görülen bir efsane vardır. Bu efsane Tosya'yla (Tosya [Docea]) ilgilidir. Bu efsanede Tosya ilçesinin ismini nasıl aldığı ifade edilmiştir. Çelebi Sultan Mehmet Han'ın fethettiği Tosya'nın ismi bir söylentiye göre; has manasına gelen Tosya adından gelmiştir. Bir diğer söylentiye göre ise; Tosya, adını Docia sözcüğünün dilden dile değişimi neticesinde almıştır. Tosya'ya ilişkin anlatılan bir diğer efsanede ise Horasan erenlerinden iki kişi Tosya'ya gelip yerleşmişlerdir. Bir gün uzaklardan toz bulutu görünmüştür. Biri düşman gelmekte demiştir. Öbürü ise “*Düşman değil. Dost ya, dost ya*” demiştir. Zaman içinde “*Dost ya*” ifadesi Tosya olarak ifade edilmeye başlamıştır (Tanrısever, Pamukçu & Saraç, 2019: 51).

Evliya Çelebi (2008: 208), “*Seyahatnamesi*”nde Tosya'yı şu şekilde anlatmıştır;

“(---) tarihinde Çelebi Sultan Mehmed fethidir. Adlandırılmasının sebebi; (---) den bozma Tosya derler. (---) sancağı hükmünde hasdır. Subaşı var ve 150 akçe şerif kazadır. Tamamı (---) adet mamur nahiyeleri vardır. Yeniçeri kumandanı, sipah kethüdayeri, nakibüleşrafi, müftüsü, ileri gelenleri ve eşrafi vardır. Gerçi Türkistan şehirlerindedir, ama seçkin âlimleri çoktur. Şehri yüksek bir yerde üç bin kadar tahta ve kiremit örtülü sâfi tahta ile yapılmış eski evlerdir. Bağı ve bahçesi gayet çoktur. Hepsi 11 mahalle ve 21 mihraptır. Yedi han ve (---) hamamları var. Hepsi 340 dükkânları, kahvehaneleri ve bir demir kapılarıyla sağlamlaştırılmış bir kârgir yapı bedesteni vardır. Her çeşit meta bulunur. Ama bütün halkın kârları muhayyer dokumaktır. Ondandır dolay bedestende muhayyer alınıp satılır. Beğenilenlerinden; kozlu ve leblebili helvası ve tatlı kutu bozası beyaz süt gibidir, gayet meşhur bozası olur. Yer yer güzel kadın ve erkekleri vardır. Havası biraz ağırcadır. Gerçi halkı Türktür, ama gariplere gayetle dostlardır”.

Tosya ilçesinin coğrafi konumu gösterilmek istenmiştir. Bu durum ilgili yörenin coğrafi açıdan öğrenilmesi ve tanınması açısından önem arz etmektedir.

Harita 1. Tosya İlçesinin Coğrafi Konumu

Kaynak: Bu harita Taş'tan (2006: 44) alınmıştır.

Tosya ilçesi Kastamonu ilinin güneydoğu ucunda bulunmaktadır. Tosya ilçesinin yüz ölçümü 1197 km²'dir. Tosya ilçesinin batısı Ilgaz (Çankırı), kuzeyi Taşköprü (Kastamonu), kuzeybatısı Kastamonu-Merkez, güneyi İskilip (Çorum), güneybatısı Çankırı, güneydoğusu Çorum Merkez, doğusu da Kargı (Çorum) ile çevrilidir (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).

Tosya ilçesi Batı Karadeniz Bölgesinde bulunmasına karşın sahip olduğu doğal ve beşeri nitelikler tam manasıyla Batı Karadeniz Bölgesinin karakteristik niteliklerini yansıtmamaktadır. İlçenin idari alanı içinde bazı alanlarda Batı Karadeniz Bölgesine ait nitelikler öne çıkarken, bazı alanlarında ise Orta Anadolu Bölgesine ait nitelikler gözlemlenmektedir. Tosya ilçesinin alanı iklim, bitki örtüsü, yüzey biçimleri, hâkim iktisadi etkinlikler, kültürel yapı ve tarım gibi birden fazla doğal ve beşeri nitelikler açısından Batı Karadeniz ve Orta Anadolu arasında geçiş niteliklerine sahiptir. Geçiş kuşağında bulunması, yörenin bilhassa arazi kullanımı yönünden olabildiğince renkli bir görüntüye sahip olmasını sağlamıştır. Örneğin; depresyon tabanı ve etrafındaki yerlerde yazları yağış oranının azalmaya bağlı olmak üzere (adeta Orta Anadolu genelinde olduğu gibi) kurak devrin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Buna rağmen depresyonu çevreleyen dağlık yerlerde ise yağış oranındaki artmayla doğru orantılı olarak (bilhassa kuzey yamaçlarda) Batı Karadeniz Bölgesinin kıyı kuşağındaki gibi gür orman yerlerinin gelişimine imkân tanıyacak doğal koşullar egemen olmaktadır (Taş, 2006: 45).

Tosya ilçesinin coğrafi konumu kendisinin geçmişten hâlihazıra kayda değer bir ticaret ve ulaşım merkezi olmasına vesile olmuştur (İbret & Kaymakçı, 2016: 132). Bu görüşe ilave olarak; Tosya ilçesi coğrafi konum itibarıyla İpek Yolu olarak isimlendirilen bölge üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle seneler süresince pek fazla kültürle hemhal olan Tosya geleneksel adetleri açısından zengin bir toplumsal yapı barındırmaktadır (Mülayim, 2021: 6). Bu da söz

konusu ilçenin gerek somut kültürel miras gerekse de SOKÜM yönünden zenginleşmesine ve gelişmesine katkı sağlamıştır.

Tosya ilçesi yöresel ürünleri, el sanatları, manevi iklimi vb. unsurlarıyla kayda değer bir kültürel potansiyel sahibidir (Çam & Çılgınoğlu, 2021: 156). Bu kültürel potansiyel, ilçeye yönelik gerçekleştirilen ziyaretlerde önemli bir çekim unsuru olarak düşünülmüştür.

2. SOKÜM

SOKÜM, toplumların, grupların ve bazı hallerde kişilerin, kültürel miraslarının bir bölümü olarak tanımladıkları uygulamalar, bilgiler, anlatımlar, temsiller, beceriler ve bunlar ile ilgili araçlar, gereçler ve kültürel alanlar manasına gelmektedir. Nesilden nesile aktarımı yapılan bu SOKÜM, toplumların ve grupların çevreleriyle, tarihleriyle ve doğayla etkileşimlerine bağlı olmak üzere devamlı şekilde tekrardan oluşturulmakta ve bu onlara kimlik ve süreklilik duygusu vermekte, böylelikle de kültürel türülülüğe ve insan yaratıcılığına gösterilen saygıya destek olmaktadır (Dedehayır, 2008; Demirezen & Aktaş, 2022: 415; Oğuz, 2013: 46, 233; Tekin, 2017: 157-158; Turan, 1990: 13).

SOKÜM sadece içerisinde yer alınan topluma ait değil bütün insanlığa ait bir miras olarak görülmektedir (İşçi, 2000: 29; akt. Demirezen ve Aktaş, 2022: 415). Bu kültürel miras içerisinde dua-beddualar, bilmeceler, yeminler, atasözleri, deyimler, masallar, fıkralar, halk hikâyeleri, destanlar, efsaneler, doğum adetleri gibi unsurlar vardır (Akay, 2006: 39; Demirezen & Aktaş, 2022: 415).

Sözlü gelenekler, gelenek-görenekler, el sanatları geleneği, tiyatrolar, edebiyatlar, şölenler, müzik törenleri, geleneksel oyunlar ve benzeri SOKÜM değerleri arasında görülebilmektedir (Demirezen & Aktaş, 2022: 415; Pehlivan, 2015).

3. Yöntem

Çalışmanın yöntemi, geleneksel derlemedir. Geleneksel derleme, belirli hususta yayımlanmış olan iki veya daha fazla çalışma üstünde incelemeler yaparak bunların değerlendirme, bulgu ve sonuçlarını irdeleyen çalışmalar olup, genellikle ilgili alan içerisindeki uzmanlar tarafından belirli yöntem takip edilmeksizin, türlü yollarla ve türlü kaynaklardan sağlanan bilgilerin derlenmiş olduğu yazılardır (Burns & Grove, 2009; Moula & Goodman, 2009; Gerrish & Lacey, 2010; Karaçam, 2013; Çam, 2023).

4. Bulgular

Bulgular bölümü çeşitli alt başlıklar halinde verilmek istenmiştir. Bu alt başlıklar bilgi parçalarının bölümlendirilmesi ile metin içerisinde birlik ve bütünlük sağlanması bakımından gerekli görülmüştür.

4.1. Ağız

Tosya yöresi, coğrafi niteliklerinden ve Anadolu'nun merkezinde yer aldığından dışarıya çokça açılmıştır. Bundan dolayı yörede Türk dilinin yapısı bozulmaya uğramamış, Türk milli kültür ve adetleri hâlihazıra kadar canlı tutulabilmiştir (Topal & İbret, 2020: 41). Bununla birlikte Tosya ağızı da kendine özgü bir niteliğe sahiptir (Küçükkahveci, 1991: 24; Serhoşoğlu, 2019: 78). Konuyla ilgili olarak; Ergi (1993), "*Anadolu Ağızları/Tosya*

Ağzı” adlı kitabında Tosya ağzının şive özellikleri, fonetik yapısı, morfolojik unsurları gibi unsurların Tosya’nın kendine özgü bir ağza sahip olmasına yardımcı olduğunu düşünmüştür.

Tosya ilçesi yerlilerinin konuşma tarzları kentsel alanlarda yaşayan insanların konuşma tarzlarından farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca ilgili yöre üzerinde telaffuz edilen kelimelerde yuvarlama yapma, kelimelere sesli ve(ya) sessiz harf ekleme gibi durumlarla karşılaşılabilir.

4.2. Önemli Şahsiyetler

Tosya halkının köklerinin Orta Asya’dan Anadolu topraklarına göç eden Turanlılara (Türklere) dayandığı bilinmektedir. Tosyalı Ebubekir Ratıb Efendi, Şeyh İsmail Rumi, Kazasker Mustafa İzzet Efendi, İbecin Hacı Hafız, Celal Zade Salih Çelebi, Ahmet Hicri Efendi ve benzeri birden fazla âlimin doğup yetiştiği ve yine zamanında Evliya Çelebi’nin, Fatih’in hocası Akşemseddin’in ve nicelerinin geldiği bir yerleşim alanıdır (Karabüber, 2017: 8). Bununla birlikte pek çok önemli tarihi şahsiyetin Tosya’da yaşadığı bilinmektedir. Şıpka Kahramanı Müşir Süleyman Paşa, Sıdki, Saffet Bey, Raşit Saffet Atabinen, Mustafa Efendi, İşkodra Kahramanı Hasan Rıza Paşa, Dr. Rıfat Osman, Derviş Ahmed, Celal-Zade Mustafa Çelebi, Ali Efendi, Afitabi gibi tarihi şahsiyetler söz konusu tarihi şahsiyetler kapsamında yer almaktadır (Tosya Belediyesi, 2024a). Bu durum da Tosya’nın SOKÜM kapsamında önemli şahsiyetler konusunda önemli bir potansiyelinin olduğunu düşündürmektedir.

Tosya’nın önemli şahsiyetleri söz konusu ilçenin sosyo-kültürel anlamda gelişmesine yardımcı olmuştur. Bunun da Tosya’nın hem toplumsal hem de kültürel açıdan bir ilerleme kaydederek kendi sosyo-kültürel varlığının devam ettirilmesi ve bunun bilinirliğinin artırılmasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

4.3. Manevi İklim

Tosya ilçesinin manevi iklimi ile ilgili birtakım bilgiler şöyledir (Avcı & Koç, 2019; Çam & Çılinoğlu, 2021: 159-160):

- Tosya ilçesinde Hıdırellez kutlamaları genellikle Diyanet İşleri Başkanlığının önderliğinde yapılmaktadır. O hafta içerisinde pazartesi günü aşure aşı yapılmakta ve dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Birtakım hanelerde ve mescitlerde Kur’an-ı Kerim tilaveti yapılmaktadır.

- Tosya ilçesinde yağmur duası birtakım köylerde araziye çıkılıp, birtakım köylerde de camilerde mevlit okutulup, namaz kılınıp, hatim indirilip sonrasında yemek ikramı yapılarak bitirilmektedir.

- Tosya ilçesinde bayram namazından evvel çoğu köyde kabirler ziyaret edilmekte, okumasını bilenler de Kur’an-ı Kerim okumakta, dua etmektedirler. Arife günü genellikle ilçe müftülüğü halkın kabirleri ziyaret etmeleri için minibüsler ayarlayıp birtakım camilere göndermektedir. Böylelikle kabir ziyareti yapmayı arzu eden kişiler bu minibüsleri değerlendirip ziyaretlerini yapmaktadırlar. Bazı köylerde ise arife günü akşam namazından sonra yemek verildiği görülmektedir. Köydeki komşular arife günü akşamı ve bayram sabahı köy odalarına yemekler getirmekte ve karışık bir şekilde oturulup yemekler tüketilmektedir. Tüketilen yemeklerin sonrasında ise dualar gerçekleştirilmektedir. Tosya ilçesinde sabah zamanlarında kahvehaneler açılıp simit ve çay tüketilmektedir. Bu hal bir adet olarak devam ettirilmektedir. Bayram namazı eda edildiği vakit cemaat olarak dışarıya çıkılmakta ve toplu

şekilde bayramlaşmaktadır. Lakin hava soğuk olur ise bu merasim cami içerisinde gerçekleştirilmektedir.

- Tosya ilçesinde Aşure Günü'nde hanelerde aşureler hazırlanmakta, bunlar yakınlarla dağıtılmaktadır. Müftülük tarafından programlar tertip edilip kazanlar içerisinde aşure yapılmakta, mevlit okunmakta ve Cumhuriyet Meydanı'nda tüm halka aşure dağıtılmaktadır.

- Tosya ilçesinde kandil zamanlarında Merkezi Abdurrahman Paşa Camii'nde geceye uygun ilahiler ve mevlit okunduğu görülmektedir. Camiye giriş-çıkışlarda cemaate çeşitli ikramlarda bulunduğu göze çarpmaktadır.

- Tosya ilçesinde sünnet düğünlerinde camide mevlit okunmakta ve yemeklerin ikramı yapılmaktadır. Diğer törenlerde de aynı şekilde yemek ikramları yapılmaktadır. Bu kapsamda ise kavurma ve pilav, yemeklerin olmazsa olmazıdır.

- Tosya ilçesinde hemen hemen her hanenin kapısının üzerinde Nazar Duası asılıdır. Bu duayı ezbere bilenlerin birbirlerine okudukları görülmektedir.

- Tosya ilçesinde hacca gidecek olan kişi ya da kişiler Cumhuriyet Meydanı'nda uğurlanmaktadır. Cumhuriyet Meydanı'nda toplanılmakta, hac vecibesini yerine getirmek üzere kutsal topraklara gidecek olan kişiler için hocalar ilahiler okumakta, dualar gerçekleştirmekte ve kişiler bu şekilde uğurlanmaktadır. Kişilerin dönüşlerinde ise düğün salonunda toplu bir karşılama gerçekleştirilmektedir. Kişilere hediye olarak zenzem ve hurma dağıtılmaktadır. Hacdan dönenler hanelerine üç gün boyunca bayrak asmakta ve hanelerini ziyarete gelen misafirlere hacdan getirdikleri hediyeleri takdim etmektedirler.

Tosya'nın manevi iklimi, kendi SOKÜM potansiyelinin gelişmesi ve çeşitlilik kazanmasında olabildiğince önem taşıyan bir değerdir. Bu değer söz konusu ilçenin kültür varlığı hakkında doğrudan veya dolaylı yoldan çeşitli bilgilerin (kültürel profil, kültürel marka, kültürel imaj, kültürel varlık ve tanınırlık gibi) sağlanmasına zemin hazırlayabilmektedir.

4.4. Kültür Yapısı

Tosya'nın köklü bir kültür yapısı vardır (Küçükbaşmacı, 2009: 202). Bu kültür yapısı geçmişten günümüze Tosya'da önem taşımış, bu yörenin halkı ve ziyaretçilerinin yaşantıları üzerinde etkiler ortaya koymuştur.

Tosya zengin ve çeşitlilik arz eden bir kültür yapısına sahip olması sayesinde kültürel çekicilik noktasında önemli bir potansiyeli elinde bulundurmaktadır. Bu potansiyelin de ilgili yöreye kültür odaklı ziyaret edenler üzerinde önemli bir motivasyon meydana getirerek onların daha fazla kültürel alan gezmelerini tetikleyebileceği düşünülmektedir.

4.5. Sözlü Kültürel Değerler

Tosya ilçesinin sözlü kültürel değerleri vardır. Mani, efsane ve türkü de bunlar arasında yer almaktadır. Bu kültürel değerlerin ilgili ilçenin kültürel potansiyelinin gelişimi noktasında bir yarar sağladığı düşünülmektedir.

Tosya ilçesinde çeşitli maniler söylenmektedir. Bu manilerde kafiye, iletilmek istenen anlam gibi konular önem taşımakta ve işlenen konuların sosyal ve kültürel odaklı yoğunlaştığı düşünülmektedir.

Tosya ilçesi türlü efsaneleriyle (örneğin; 'Tosya Adının Efsanesi' gibi) bilinmektedir. Bu efsanelerin varlığı Tosya'nın kültürel açıdan tanınırlığının artırılmasına yardımcı olabilmektedir.

Kastamonu ili zengin bir folklor yapısına sahiptir. Kastamonu ilinde kınalar yakılmakta ve eğlence törenleri organize edilmekte, çeşitli halk oyunları oynanmakta, davul ve zurnalar çalınmakta, türküler söylenmektedir (Erdoğdu, 1991, 1993). Konuyla ilgili olarak; Tosya ilçesinin de kendine ait bir türküsü vardır. Kurt'a (2005) göre; melodik yönden zengin olan ve iyi bir ritmik bir yapısı bulunan 'Manda Yuva Söğüt Dalına' isimli türkü Kastamonu ilinin Tosya ilçesinden derlenmiştir. Bu türkünün bir öyküsü bulunmaktadır. Dönemin beyi halk ozanlarının yönetim aleyhine düşüncelerini ifade etmelerini yasaklamıştır. Bu yasağın yanı sıra saz çalarak türkü söyleyen ozana bir eğlence içerisinde kendilerine türkü söylemesi emrivakisi yapılmış, bir kenara da önüne kuru ekmeçlerden meydana gelen bir yemek konulmuştur. Söz konusu ortam içerisinde bu türkünün olduğu söylenmektedir. Ozan da kendine gerçekleştirilen bu haksızlığı onlar ile dalga geçip dile getirmiştir. Tosya bilindiği üzere pirinciyle meşhurdur. Çeltik tarlalarının sürülmesi işleminde değerlendirilen manda yaz sıcaklığında göletlere yatıp az kıllı olan derisini hem serinletmek hem de sineklerden muhafaza etmek için çamura bulamaktadır. Bunun içerisinde göletlerin ve çeltik tarlalarının kenarlarında yer alan ve dalları da suyun içerisine dek uzanan salkım söğütlerin dalları üstüne, gölgesine yatmaktadır. Bu da mandanın söğüt dalına yuva yapması demektir. (Mandanın) Yavrusunu sinek kapması ise yavrunun sinek tarafından ısırılması anlamına gelmektedir. Zira yöre üzerinde kapmak sözü ısırma anlamında kullanılmaktadır. Ardından ise 'gördün mü' sözcük grubu ile türküyü devam edilerek akıl almaz hadiselerin olduğunu vurgulayıp alay etmektedir. Öküzün torbadan düşmesi de öküzlerin hem yemlenmesi ve ekine hasar vermemesi hem de zaman kazanmak için boyunlarına takılan yem torbalarının öküzlerin boyunlarından çıkması ve öküzlerin yemeden içmeden kesilmesi manasını taşımaktadır. Müezzinin minareden uçuşması da onun erenlere karışması, ermesi anlamına gelmektedir. Türkünün bağlantı kısmında da tirit yemeğinin emek karşılığında hak edildiği ifade edilmektedir. Türkü baştan sona içinde doğruları ifade eden ancak ilk bakışta manasız gibi görünen bir ifade barındırmaktadır. Ozanın ince zekâsı, hiciv sanatının çok iyi bir örneğini göz önüne sermiştir. Ozan türkü içerisinde bilhassa çeşitli anlamlar taşıyan sözcükler kullanmayı tercih etmiş ve kendisine gerçekleştirilen haksızlığa onlar ile alay edip eğlenerek dalga geçip yanıt vermiştir (Kurt, 2005). Bununla ilgili olarak Karabaş (1999) da anlatılmak istenen düşüncelerin anlamlarının, birlik ve bütünlüğünün, ifade edilmiş şekillerinin önemli olduğu ve bu konular üzerinde dikkatle durulması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Türkü, Tosya ilçesi tarafınca önemli bir değerdir. Bu değer altında anlamlar taşıyan türlü düşünce ve duyguların çeşitli müziksel eylemlerle dışa vurumuna olanak sağlamaktadır. Bu durum da insanların hem sözel hem de işitsel anlamda kendilerini iyi hissetmelerine yardımcı olabilmektedir.

Bu bilgilerden hareketle Tosya'nın sözlü kültürel değerlerinin söz konusu ilçenin kültürel varlığının genişlemesi ve kültürel tanınırlığının artması bağlamında olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

4.6. Hediyeleşme Kültürü

Tosya'da kültür yönünden değer arz eden bir konu hediyeleşme kültürüdür. Tosya ilçesi yerlileri ve ziyaretçileri çeşitli (günlük kullanım nedeniyle istenen, anı değeri taşıyan vb. [Örneğin; bıçkı, kıstı, minyatür, oyuncak bebek, tekstil malzemesi gibi]) hediyelik ürünler alabilmektedirler. Bu da hediyeleşme kültürü içerisinde değer taşımaktadır. Hediyeleşme kültürünün de Türk kültürü içerisinde önemli bir yeri vardır. Zira insanlar hediyeleşme

sayesinde önemli kazanımlar sağlamaktadırlar. Yardımlaşmak, dayanışmak, mutlu etmek, itibar kazanmak, toplumsal iletişim ve etkileşimi kuvvetlendirmek, akrabalık ilişkilerini güçlendirmek, dostlukları pekiştirmek, önemli olduğunu ve hatırlandığını hissetmek, adetleri devam ettirmek, statü belirlemek, tüketim eylemine yol açmak ve kimlik ifade etmek bu kazanımlar arasında sayılmaktadır. Konuyla ilgili olarak; Tezcan'ın (1989) görüşleri de bu düşünceleri desteklemektedir.

Tosya pirinci, Tosya kıstısı, Tosya kıl telası ve Tosya bıçkısı Tosya ilçesinin coğrafi işaretli ürünleridir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2024). Tosya ilçesinin coğrafi işaretli ürünleri hem somut kültürel mirasın hem de SOKÜM'ünün yaşatılması adına katkılar sağlamaktadır. Ayrıca Tosya ilçesinde yerel elbiseler giydirilen kitre bebekler ile minyatür araç-gereçleri değerlendirilerek yorgan, Tosya kıstısı ve bıçkısı yapan, çeltik eken ve buğday öğüten kompozisyonlar oluşturulabilmektedir. Yine bu ilçede kitre bebekler ve minyatür araç-gereçleri değerlendirilerek oluşturulan kompozisyonlar ile söz konusu ilçenin unutulmaya yüz tutan kültürel değerleri ile yaşamının geleceğe taşınmasına yardımcı olunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2022). Dolayısıyla bu bahsedilen ürünlerin hediyeleşme kültürü kapsamında insanlar tarafından değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

4.7. Mutfak ve Yemek Kültürü

Tosya ilçesi, mutfak ve yemek kültürü açısından zengin bir alandır. Tosya ilçesinin kendine has türlü yemekleri bulunmaktadır. Bunların en kayda değer bayramlarda, düğünlerde, cenaze evlerinde öğünlerde ana yemek olarak değerlendirilebilen Tosya pilavıdır. Hemen ardından Ramazan süresince iftarda yenebilen, fırında caba adı verilen toprak kâselerin içinde pişirilen yarma buğdaydan hazırlanan keşkek yemeği gelmektedir. Bunun yanı sıra bazlama, bişi, cevizli tarhana, erişte, gavur pancarı, güveç, kabak ve lahana saçalaması, kaha, kaygana, kül çöreği, lop, mıhlama, serme, tarhana çorbası, toyga aşısı Tosya ilçesinin sayılabilecek bir başka yerel yemekleridir (Tosya Belediyesi, 2024b). Bahsedilen bu gastronomik ürünler Tosya ilçesinin mutfak ve yemek kültürü zenginleşmesine yardımcıdır.

Mutfak ve yemek kültürü, Tosya'nın önemli bir kültürel değeridir. İnsanların yerine getirmeleri gereken temel ihtiyaçlarından birinin yiyecek-içecek tüketme gereksinimi olduğu göz önüne alındığında söz konusu kültürün insanlar üzerindeki etkisinin yüksek olabileceği düşünülmektedir.

4.8. Bağ ve Gümele Kültürü

Bağ kültürü ve gümele Tosya halkının yaşam tarzında kayda değer bir konuma sahiptir. İlkbahar zamanlarında bağlara gelen Tosya halkı yaz zamanlarını burada geçirebilmekte, bu arada üretimini gerçekleştirdikleri meyve-sebzeleri de pazara getirerek satabilmektedir. Aynı sürede turşu, pekmez, reçel, pelverde (marmelat) gibi kış yiyeceklerini de hazırlayabilmektedirler. Büyük illere göç etmiş olan kişiler de yaz zamanları bağ evlerine gelerek burada tatil yapıp dinlenmektedirler (Tosya Belediyesi, 2024c).

Bağ ve gümele kültürü, Tosya'nın kültürlerinden biri olarak görülmekle beraber bu kültürün değerlendirilme durumu zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Zira birtakım sebeplerden (iş, eğitim, farklı ikametlerde oturma gibi) dolayı kısa, orta veya uzun vadeli süreçler boyunca bağ ve gümelelerden ayrılabilenmektedir. Bu da SOKÜM açısından kullanılabilirlik bağlamında çeşitli etkiler (dönemsel kullanımlık, arazi yapısının bakıma muhtaç duruma gelmesi gibi) ortaya koyabilmektedir. Bu da sosyal, kültürel ve coğrafi yönden türlü olumsuzlukların baş göstermesine neden olabilmektedir.

4.9. Yaren Kültürü

Tosya'da kültür kapsamında kayda değer olarak görülen değerlerden bir diğeri yaren kültürüdür. Kastamonu ili Tosya ilçesinde yaren âdetinin geçmişi, eskiden uzun kış gecelerinde Tosya'nın konakları ve köy evlerinde “*Ferfene*”, Merkezde ise “*İrfaniye Geceleri*” ismiyle, ilk vakitler ilçe merkezi ve köy merkezlerinde, daha sonra ise bağ evlerinde tertip edilen toplantılara dayanmaktadır. Bu tertip etme faaliyetlerinde seyirlik oyunlar oynanmakta, yemekler tüketilmekte, muhabbet edilip güzel şekilde vakit geçirildiği ileri sürülmektedir. Tosya yaren sohbetlerinde cumartesi akşamları gerçekleştirilen yemekli toplantılara “*ocak yakmak*” ya da “*yaren yemek*” ismi verilmektedir. Yarenlerin ocak yakma toplantıları ekimin ilk cumartesi günü başlayarak martın son cumartesi günü arasındaki zamanda içinde olağan üstü bir halde olmadığı takdirde her hafta sonu yapılmaktadır. Çoğunlukla saat 20:00’de başlayan toplantı konukların geldikleri yerin uzaklığı ve ortamın haline göre ortalama saat 01:00’e kadar sürmektedir. Konuklar uğurlandıktan sonra yaren mahkemesinin kurulması ile sonlanmaktadır (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b).

Resim 1. Tosya Yaren Kültürü ile İlgili Resimler

Kaynak: Bu resim Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden (2024b) alınmıştır.

Resim 1’de görüleceği üzere yaren kültürü kapsamında önemli kültürel etkileşimler yaşanmakta ve bu kültür hem korunmaya hem de sürdürülmeye çalışılmaktadır. Tosya’da görülen bu yaren kültürünün çeşitli yörelerde benzer ve farklı şekillerde uygulanabildiği bilinmektedir.

4.10. Festival Kültürü

Tosya’da kültür kapsamında kayda değer olarak görülen değerlerden bir diğeri festival kültürüdür. Kastamonu ilinde yapılan en kayda değer festivaller arasında bulunan Tosya Doğa Sporları ve Kültür Sanat Festivali ve Uluslararası Tosya Kültür ve Pirinç Festivali (Haberal, 2022: 53) Bu festivaller Tosya ilçesinin kültürel tanıtımı ve popüleritesi açısından önem taşımaktadır.

Tosya Doğa Sporları Kültür ve Sanat Festivali ilk defa 21-25 Haziran 2022 tarihleri arasında Tosya Belediye Başkanlığı ve Tosya Kaymakamlığı tarafından organize edilmiştir. Festival kapsamında açılış konuşmaları, yürüyüşler, tırmanışlar, kamplar, kano yarışları, bisiklet turları, sucuk partisi, canlı müzik dinletisi, rafting, yemek ikramları, halk oyunları gösterileri ve konserler gibi faaliyet ve aktivitelerin gerçekleştirildiği bilinmektedir (T.C. Kastamonu Valiliği, 2022). Bu festivalde katılımcılar Tosya ilçesinin kültür yapısını ve bu ilçenin yöresel halkını yakından tanıma fırsatı elde etmektedirler. Bundan dolayı söz konusu festival kültürel anlamda bir önem teşkil etmektedir.

Uluslararası Tosya Kültür ve Pirinç Festivali Kastamonu ili Tosya ilçesinde ağustosta tertip edilmektedir. Bu faaliyetin ilk kez 1987 yılında yapılmıştır. Söz konusu organizasyon profesyonel hizmet alımı şeklinde yapılmaktadır. Organizasyon ilan, afiş, billboard, broşür, tanıtım ve davetiyelerle gerçekleştirilmektedir. Faaliyet programında açılış konuşmaları, kortej yürüyüşü, mevlit, plaket takdimleri, spor yarışmaları, sünnet törenleri, çeşitli sanatsal faaliyetler, yağlı güreş oyunları, yerel-ulusal sanatçıların konserleri vardır (Ateş & Oktay, 2019: 39; Çam & Çılgınoğlu, 2021: 160). Bu festival kendi katılımcılarına kültürel bir şölen ortamı sunmaktadır. Zira söz konusu festival sayesinde ilgili katılımcılar Tosya’nın kültürüne ilişkin çok sayıda edinme fırsatını yakalamaktadırlar.

Tosya’nın festival kültürü kapsamında bir değer taşımasıyla beraber kendi ekonomik ve kültürel etkileşim anlamında insanlara katkılar sağlaması söz konusudur. Bu da festival kültürünün söz konusu ilçe odağında önemli bir hale getirmektedir.

4.11. El Sanatları Kültürü

Tosya’da kültür kapsamında kayda değer olarak görülen değerlerden bir diğeri el sanatları kültürüdür. Tosya ilçesinde türlü el sanatları ile uğraşılmakta ve bu sanatlar somut kültürel miras yönünden değerli olarak görülmektedir (Kanal 7, 2021).

Tosya ilçesinde türlü el sanatlarının iyi bir biçimde yapıldığı görülmektedir. Çarıkçılık, kese-kuşak imalatı, mutafık, saraçlık, soğçuluk, telacılık daha sonraları ise bıçaklık, kunduracılık, nalbantlık, semercilik, tabaklık ve benzeri pek fazla sanat gelişmiş bir haldedir. Tosya ilçesinin yerleşim yerinin bu kapsamda büyük bir önemi vardır. Konuyla ilgili olarak; bu sanat dallarında değerlendirilen ham maddelerin çevredeki yerleşim alanlarında sağlanabildiği düşünülmektedir. Bu durum da Tosya ilçesinin iyi bir pazar alanı olduğunu akıllara getirmektedir (T.C. Tosya Kaymakamlığı, 2024).

Tosya ilçesi tabaklık, soğçuluk, semercilik, kuşakçılık, kesecilik, dokumacılık, çarıkçılık, bıçakçılık gibi uğraşlar ile hem ekonomiye destek olmuş hem de kültür alanında kayda değer bir adım atmıştır. Tüm bunlar Tosya ilçesinin sosyo-kültürel yönden köklü bir kültüre sahip olduğunu göz önüne sermektedir (Karabüber, 2017: 9-10).

Tosya ilçesi el sanatları kültürü sayesinde kültürel anlamda bir değer elde etmek ve toplumsal hareketlilik oluşturmaktadır. Tosya’nın el sanatları ilgili ilçenin kendi kültürel yapısının genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Bununla beraber yöre üzerindeki birtakım insanların mesleki uğraş alanlarının ve içeriklerinin öğrenilmesi bağlamında insanların bilgilenmelerine zemin hazırlayabilmektedir.

4.12. Halk Oyunları

Tosya ilçesinde özellikle özel günlerde halk oyunlarının oynandığına şahit olunabilmektedir. Bu durum Tosya ilçesinin eğlence kültürü içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca halk oyunlarının oynanma esnasında genel olarak çeşitli müzik aletleri (davul, zurna gibi) çalınabilmektedir. Yine ayrıca tahta kaşıklar veya ziller ellere alınarak bu şekilde oynanabilmektedir. Bu da hem görsel hem de işitsel anlamda ruha ve bedene hitap edilmesi anlamına gelmektedir. Bundan dolayı halk oyunlarının varlığı ve uygulanabilirliği Tosya ilçesinde önem taşımaktadır. ‘Tiridine Bandım’, ‘Beyler Bahçesi’, ‘Değirmenci’, ‘Çarşamba’ ve ‘Ortak Benim Hakkımı Yeme’ isimli halk oyunları Tosya ilçesinde oynanan oyunlar arasında gelmektedir (Tosya Belediyesi, 2024d). Oyunların çeşitli benzer yönlerinin bulunduğu düşünülmektedir. Müzik ezgilerinin hareketli olması, kullanılan sözcüklerde çeşitli kafiyelerin bulunması, tema olarak toplumsal konuların işlenmesi vb. konular bu kapsam içerisinde ele alınabilmektedir. Tosya ilçesinde oynanan oyunların SOKÜM ile korumaya alınması önemlidir. Zira bu oyunlar zaman içerisinde unutulabilir veya kültürel dezenformasyona uğrayabilir. Bundan dolayı bu oyunların uygulanmasına devam edilmesinde, yerel açıdan önemli kültürel zamanlarda hatırlanmasının sağlanmasında, teorik ve pratik yapısının farklılaştırılmasının önüne geçilmesinde büyük fayda vardır.

4.13. Seyirlik Oyunlar

Yine Tosya ilçesinde seyirlik oyunların oynandığını görmek mümkündür. Bu kapsamda çeşitli mani veya tekerlemelerin de söz konusu oyunların beraberinde değerlendirilebildiği düşünülmektedir. Genel olarak; seyirlik oyunlarında eğlence, otantiklik ve yöresele bağlılık fikirleri ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı seyirlik oyunları Tosya ilçesinde önem teşkil etmektedir. Konuyla ilgili olarak; örneğin; ‘Köçek’ (müzikli seyirlik oyun) ve ‘Şeytan Çık’, ‘Minder’ ve ‘Üç ve Dokuz Taş’(seyirlik oyunlar), Tosya ilçesinde oynanabilen oyunlardır (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024c). Zaman zaman bu oyunların oynanma öncesi, esnası veya sonrasında türlü mani veya tekerlemelerin söylenebildiği düşünülmektedir. Buna ilave olarak; Tosya ilçesinin müzikli seyirlik oyununda (Köçek) çeşitli müzik aletleri kullanılarak (zil, davul, darbuka, zurna vb.) hareketli müzikler çalınabilmektedir. Bu bilgiler hareket ederek Tosya ilçesinin seyirlik oyunlarının niteliksel yapısının SOKÜM ile korumaya alınmasının önemli olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira bu durumun yerel kültürün yaşatılması, uygulanması, daha fazla bilinmesi, yerel kimlik tanınırlığının yaygınlaşması bağlamında olumlu etkiler ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

4.14. Kastamonu’nun SOKÜM Ulusal Envanteri’ndeki Öğeleri

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü koordinasyonunda kurulan SOKÜM İl Tespit Kurulu her sene mayıs ve kasımda Kastamonu’nun SOKÜM öğelerini ve yaşayan insan hazinesi adaylarını belirleyerek T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne sunmaktadır. 2023 senesi itibarıyla Kastamonu’nun SOKÜM Ulusal Envanteri’nde on dört öğesi vardır. Bu öğelere ait bilgilere aşağıda (şekil 1) yer verilmiştir (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024d).

SIRA NO	UNSUR GRUP BAŞLIKLARI	UNSUR GRUP BAŞLIK KODLARI	UNURLAR	GRUP BAŞLIK VE UNSUR KODLARI	İL ENVANTERİ / YEREL UYGULAMALARI	İL ENVANTERİ / YEREL UYGULAMA KODLARI	İLLER
101	Geleneksel el sanatı ustalığı (Geleneksel zanaatkarlık)	1.002	Bıçakçılık	1.002.12	Tosya çakısı yapımıcılığı	1.002.12/37.01	KASTAMONU
102	Geleneksel el sanatı ustalığı (Geleneksel zanaatkarlık)	1.002	Bıçakçılık	1.002.12	Kastamonu evrenye bıçağı	1.002.12/37.02	KASTAMONU
237	Geleneksel el sanatı ustalığı (Geleneksel zanaatkarlık)	1.002	Yazmacılık geleneği	1.002.39	Taş baskı	1.002.39/37	KASTAMONU
403	Geleneksel giyim kuşam yapımıcılığı ve kullanım gelenekleri	1.005	Yöresel kıyafet, içlik, önlük ve süslenme (kuşak, kemer, başlık, toka)	1.005.02	Azdavay kuşağı	1.005.02/37.01	KASTAMONU
404	Geleneksel giyim kuşam yapımıcılığı ve kullanım gelenekleri	1.005	Yöresel kıyafet, içlik, önlük ve süslenme (kuşak, kemer, başlık, toka)	1.005.02	Azdavay ve Pınarbaşı Kadın Başlıkları/Takke, Tekke, Fes	1.005.02/37.02	KASTAMONU
453	Oya/nakış işleme, dikiş ve örgü gelenekleri	1.006	Örme-örgüçülük	1.006.04	Çarşaf bağı, Kastamonu bağı	1.006.04/37	KASTAMONU
456	Geleneksel çalgı yapımıcılığı ve icracılığı	1.007	Bağlama yapımıcılığı ve icracılığı	1.007.01	Bağlama yapımıcılığı	1.007.01/37	KASTAMONU
563	Kültürel mekanlara bağlı toplumsal uygulamalar	1.010	Değirmen Kültürü	1.010.01	Değirmencilik	1.010.01/37.01	KASTAMONU
564	Kültürel mekanlara bağlı toplumsal uygulamalar	1.010	Değirmen Kültürü	1.010.01	Bezryağı Değirmeni Kültürü	1.010.01/37.02	KASTAMONU
577	Yardımlaşma, dayanışma ve hayır gelenekleri	1.011	İmece geleneği	1.011.02	İmece usulü	1.011.02/37	KASTAMONU
671	Evlenme gelenekleri	1.016	Kına gecesi	1.016.04	Kına gecesi	1.016.04/37	KASTAMONU
1156	Geleneksel sporlar	1.031	Kızak/Kayak	1.031.11	Geleneksel Kızak Yarışları	1.031.11/37	KASTAMONU
1262	Türk mutfak kültürü/ geleneksel yiyecek-içecek yapımı ve toplumsal uygulamaları	1.035	Geleneksel simit yapımı	1.035.05	Kastamonu Simidi	1.035.05/37	KASTAMONU
1375	Türk mutfak kültürü/ geleneksel yiyecek-içecek yapımı ve toplumsal uygulamaları	1.035	Pastırma Kültürü ve Gelenekleri	1.035.51	Pastırma	1.035.51/37	KASTAMONU

Şekil 1. 2023 Yılı İtibarıyla Kastamonu'nun SOKÜM Ulusal Envanteri'ndeki On Dört Ögesi

Kaynak: Bu şekil Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden (2024d) alınmıştır.

Şekil 1'de görüleceği üzere Kastamonu ilinin SOKÜM öğeleri azımsanmayacak derecededir. Bundan Tosya ilçesi de kendi payını almaktadır.

Yapılan literatür incelemesi sonucunda (1) Tosya çakısı yapımıcılığı, (2) çarşaf bağı, Kastamonu bağı, (3) bağlama yapımıcılığı, (4) değirmencilik, (5) imece usulü, (6) kına gecesi, (7) Kastamonu simidi ve (8) pastırma Tosya ilçesi nezdinde önem taşıyan öğeler olarak görülmektedir. Ayrıca Kastamonu ilinin SOKÜM öğeleri söz konusu ilin manevi açıdan ön plana çıkarılmasına ve tanınırlığının artmasına yardımcıdır. Yine ayrıca Kastamonu ilinin SOKÜM öğeleri söz konusu ile yönelik sosyo-kültürel gelişimlerin oluşturulması ve daha iyi bir noktaya eriştirilmesinde olumlu yönde bir etki sağlamaktadır. Bu noktadan hareket ederek bahsi geçen SOKÜM öğelerinin Kastamonu ilinde kayda değer bir konuma, öneme ve potansiyele sahip olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Kastamonu ili seksen bir il arasında SOKÜM öge sayısı ve yaşayan insan hazinesi sayısı açısından üst sıralara yükselmiştir (T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2020). Bu da kültürel gelişim elde etme noktasında Kastamonu iline katkı sağlamaktadır. Ayrıca Kastamonu ilinin SOKÜM zenginliğinin tıpkı Anadolu'nun konsantre bir atölyesi biçiminde olduğu (Kastamonu Kent Müzesi, 2024) göz önüne alındığında söz konusu ilin bu kapsamda önemli bir potansiyel ve avantaja sahip olduğunu ileri sürmek mümkündür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın sonucunda Tosya'nın zengin ve çeşitlilik gösteren bir SOKÜM'e sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Tosya bu mirası sayesinde toplumsal ve kültürel anlamda önemli bir kazanım sağlamaktadır. Bu durum doğrudan veya dolaylı yoldan Tosya'nın tanınması ya da hatırlanmasında olumlu bir etki veya ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bu durumdan hareketle Tosya'nın SOKÜM'ünün kendi ilçe markası, imajı ve popüleritesinde önemli bir konuma sahip olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Tosya ilçesi derin bir manevi iklime sahip olmasıyla dikkatleri üzerine çekmektedir. Tosya ilçesi çok sayıda önemli şahsiyeti yapısı altında barındırmıştır. Bu da Tosya ilçesinin manevi atmosferinin yoğunlaşmasını ve insanları olumlu yönde etkilemesini sağlamıştır.

Konuyla ilgili olarak; Tosya ilçesinin bağı olduğu Kastamonu ilinde çok sayıda evliyanın yaşadığı düşünülmüştür. Bu hal de doğrudan veya dolaylı yoldan Tosya ilçesinin somut olmayan kültür açısından zenginlik ve çeşitlilik göstermesine vesiledir.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu merasimlerdir. Düğün, nişan, nikâh, asker uğurlama vb. merasimler Tosya ilçesinin kültürü içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Bu tür merasimler Tosya ilçesi halkı tarafından çoğunlukla önemsenmekte ve yapılmaya çalışılmaktadır.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu sözlü kültürel değerlerdir. Tosya ilçesi mani efsane ve türkü gibi sözlü kültürel değerlere sahiptir. Bu değerler ilgili ilçenin kültür yapısının tanınmasına katkı sağlamaktadır.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu hediyeleşmedir. Hediyeleşme insanlar arası iletişim ve etkileşimi geliştirmekte, insanları birbirlerine yakınlaştırmaktadır. Tosya ilçesinde ön plana çıkan yerel ürünler (pirinç, bıçkı, kıstı, kıl telası, kitre bebek, minyatür ürünleri vb.) hediyeleşme bağlamında önemli bir konuma ve potansiyele sahiptir. Bundan dolayı söz konusu kapsamda Tosya ilçesinin popüler yerel ürünlerinin arz ve taleplerinde hareketlenmelerin olduğunun görülmesi kuvvetle muhtemeldir.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu bağ ve gümele kültürüdür. Tosya ilçesi halkı havalar ısınmaya başladığı zaman bağlarına gidebilmekte ve burada istekleri kadar kalabilmektedirler. Tosya ilçesinin halkının bağ evlerine gümele de dedikleri bilinmektedir. Bağ arazilerinde çeşitli sebze-meyve üretilip bunları satabilen veya kendileri tüketebilen Tosya ilçesi halkı bağ ve bağcılık konularına önem verebildiği göze çarpmaktadır. Bu hal sosyo-kültürel bağlamda söz konusu ilçe içerisinde önemli olarak görülen bir husustur. Ayrıca bağlar Tosya ilçesi halkının önemli bir dinleme alanı olarak gördükleri konumlardır. Yine bu tür konular Tosya ilçesi halkı tarafından sakinlik, huzur ve mutluluk elde etme noktasında tercih sebebi olabilmektedir.

Tosya ilçesinde kültürel anlamda önemli olarak görülen bir diğer konu oyun kültürüdür. Tosya'da halk oyunları ve seyirlik oyunların oynanabildiği bilinmektedir. Bu tür oyunlar söz konusu ilçenin SOKÜM'ü açısından önemli bir konuma ve potansiyele sahiptir.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu yaren kültürüdür. İnsanlar yaren kültürü sayesinde iyi vakitler geçirmekte ve kültürel anlamda önemli etkileşimler yaşamaktadırlar. Bundan dolayı yaren kültürü SOKÜM açısından değerlidir.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu festival kültürüdür. Bu ilçede yapılan festivaller katılımcılarına görsel bir şölen sunmakta, kültürün tanıtılmasına ve yaşatılmasına vesile olmakta, söz konusu ilçeye ekonomik anlamda destek olmaktadır.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer konu el sanatlarıdır. Tosya ilçesinde çok sayıda el sanatıyla ilgilenildiği bilinmektedir. Bu el sanatları söz konusu ilçenin hem tanınmasına ve ekonomik anlamda ilerleme kaydetmesine hem de ilçe odaklı kültürel etkileşim oluşturulması ve geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Tosya ilçesi kültüründe önemli olarak görülen bir diğer mutfak ve yemek kültürüdür. Kendine has bir mutfak ve yemek kültürü bulunan Tosya ilçesi sosyo-kültürel açıdan bir cazibe oluşturma noktasında önemli bir avantaja sahiptir. Ayrıca bu avantaj Tosya ilçesinin tanınması ve ekonomisinin geliştirilmesi bağlamında olumlu etkiler sağlamaktadır. Yine ayrıca Tosya ilçesinin bağı olduğu Kastamonu ilinin sekiz yüz on iki farklı yemeğinin olduğu bilinmektedir. Bundan Tosya ilçesinin kendine düşen payı aldığını ve bunun da ilgili ilçeye sosyo-kültürel anlamda katkı sağladığını öne sürmek mümkündür.

Tosya ilçesinin yer aldığı Kastamonu ilinin SOKÜM ulusal Envanteri'nde on dört ögesi bulunmaktadır. Bu makale de söz konusu envanterin Tosya ilçesi odaklı olarak zenginleştirilebileceğini düşündürmektedir. Örneğin; yaren kültürü, eğlence kültürü, bağ ve gümele kültürü, mutfak ve yemek kültürü, hediyeleşme kültürü ile karşılama ve uğurlama kültürlerinin bu kapsamda değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Yukarıda yer alan örnekte değinilen unsurlar Tosya ilçesinin kültürel yapısının canlanmasına yardımcıdır. Bununla beraber bu unsurların korunmaya muhtaç birtakım yönlerinin olabileceği düşünülmektedir. Zaman içerisinde unutulmaya yüz tutulması, kültürel değerlere bağlı kalınmak istenmemesi, yaşamsal tercihler (göç etmek gibi), yaşam tarzları ve standartlarının değişmesi bu doğrultuda örnek olarak gösterilebilmektedir.

Konu genel olarak ele alındığında Tosya ilçesinin önemli bir SOKÜM'e sahip olduğu, coğrafi konum avantajı (önemli ticaret ve geçiş yolları üzerinde bulunması) sayesinde de bu hususta kayda değer avantaj ve olumlu etkiler sağladığı düşünülmüştür.

Çalışmada bazı önerilere yer verilmiştir. Bu öneriler şöyledir:

- Tosya'nın SOKÜM'ünün kültür turizmi potansiyeli ve önemi yerel halkın bakışı yardımıyla araştırılabilir. Ayrıca bu ilçenin kültür turizminde ön plana çıkan ve geri planda kalan SOKÜM değerleri yerel halkın görüşleri alınarak tespit edilebilir. Bunun sonucunda bölgesel kültür ve Türk kültürü bağlamında turistik hareketler etkileşiminde bir değerlendirme yapılabilir.

- Kültür ve inanç turizmi çeşitleri kapsamında Tosya'nın SOKÜM'ünün betimsel tarama modeli değerlendirilerek araştırılması önerilmektedir. Buna ilave olarak; kültür ve inanç unsurları odağında şekillenen Tosya'nın SOKÜM değerlerinin söz konusu ilçenin sosyo-kültürel yapısının oluşum ve gelişimindeki mevcut ve muhtemel rolü ve etkileri üzerine çeşitli teorik araştırma ve uygulama araştırmaları gerçekleştirilebilir.

- Tosya'nın SOKÜM'ünün Kastamonu ilinin SOKÜM'ü içerisindeki konumu, önemi ve potansiyeli geleneksel derleme yöntemi yardımıyla araştırılabilir. Ayrıca bu bağlamda Tosya'nın SOKÜM değerlerinin Kastamonu ilinin diğer ilçelerinin SOKÜM değerleriyle benzer ve farklı yönlerini araştırılabilir. Bu kapsamda veri toplama tekniği olarak mülakat ya da odak grup görüşmeleri teknikleri, veri analizi tekniği olarak da içerik analizi tekniği değerlendirilebilir.

- Tosya'nın SOKÜM'ü çeşitli metaforlar aracılığıyla ilişkilendirilerek araştırılabilir. Bu araştırma Tosya'da yer alan yerli-yabancı turistler ile yerel halkın görüş ve önerilerine başvurularak şekillendirilebilir. Söz konusu düşüncelerden hareket edilerek Tosya'nın SOKÜM değerlerinin Türk kültüründeki önemi metaforlar ilişkisi odağında ortaya konabilir.

- Tosya'nın SOKÜM'ünün tanınması ve tanıtılmasında bir rolü ve etkisi olan resmi kurum ve kuruluşlar ile ilgili bir araştırma gün yüzüne çıkarılabilir. Bu araştırma kapsamında ilgili kurum ve kuruluşların Tosya'nın SOKÜM'ünün tanınması ve tanıtılmasında doğrudan veya dolaylı yoldan etkileri olan çalışmalarının nitelik ve nicelik açısından değerlendirilmesi sağlanabilir. Bu görüşlere paralel olarak; Tosya'nın yerel kültürünün bölgesel, ulusal ve evrensel kültür içerisindeki yeri ve önemine açıklık getirilebilir.

- Tosya ve çevresinde bulunan yörelerin SOKÜM'leri kültür bilimi çatısı altında karşılaştırılabilir. Bu kapsamda Tosya ve çevresinde bulunan yörelerin SOKÜM dinamiklerinin kültürel yapıdaki durumu ile bölgesel kültür, Türk kültürü ya da evrensel kültür kollarındaki önemleri konusu üzerine yoğunlaşılabilir.

- Tosya ilçesinin coğrafi işaretli ürünlerinin söz konusu ilçenin kültür odaklı tanınırlığındaki etkisi ve önemini ele alan bir literatür araştırması tasarlanabilir. Bu araştırma

yerel, ulusal veya uluslararası alanlarla sınırlandırılabilir. Ayrıca söz konusu araştırma kapsamında yerel, ulusal ve evrensel kültür bağlamında coğrafi işaretli ürünlerin kültürel tanınırlık konusunda ortaya koyduğu fırsat ve avantajlar göz önüne serilebilir.

Çalışmanın literatüre ve uygulamaya katkılarının olduğunu öne sürmek mümkündür. Çalışma, kültür literatürünün Tosya odaklı gelişmesine ve gelişmesine yardımcıdır. Yine çalışmanın Tosya'nın SOKÜM'ünün uygulanması, uygulanmasının yaygınlaştırılması, korunması ve yaşatılmaya çalışılarak unutulmasının önüne geçilmesi noktasında insanlar üzerinde olumlu bir etki uyandırabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akay, S. A. (2006). Somut olmayan kültürel mirasın tarih araştırmalarında kaynak olma özelliği. *Milli Folklor Dergisi*, 18(70), 38-55.

Anadolu Ajansı (2022, 27 Aralık). Kitre bebeklerle Tosya'nın kültürel değerleri geleceğe taşıyor. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/kitre-bebeklerle-tosyanin-kulturel-degerleri-gelecege-tasiniyor-/2773507>.

Ateş, S., & Oktay, K. (2019). Kastamonu festivalleri. İ. Mısırlı (Ed.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Avcı, M., & Koç, D. E. (2019). Kastamonu'nun manevi iklimi. İ. Mısırlı (Ed.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Burns, N., & Grove, S. K. (2009). *The practice of nursing research: appraisal, synthesis, and generation of evidence* (6th Edition). USA: Saunders.

Çam, O. (2023). Birbirine yakışan gıda ürünlerinin gastronomideki yeri. *Journal of Academic Tourism Studies*, 4(2), 109-139.

Çam, O., & Çılgınoğlu, H. (2021). Tosya ilçesinin turizm potansiyeli. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 156-175. <https://doi.org/10.37847/tdad.885061>.

Dedehayır, H. (2008). Somut olmayan kültürel mirası korumak ve yaşatmak. *Yayıma Hazırlayan: Çekül Vakfı*, 27.

Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal bilgiler derslerinde drama yöntemiyle öğretimin sosyal beceri, empatik beceri ve akademik başarıya etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434. <https://doi.org/10.35675/befdergi.699782>.

Erdoğdu, A. (1991). *Kastamonu folkloru 1. Kastamonu*.

Erdoğdu, A. (1993). *Kastamonu folkloru 2. Kastamonu*.

Ergi, İ. (1993). *Anadolu ağızları/Tosya ağızı*. Kastamonu: Tosya Kalkınma ve Çevre Vakfı Bilim Serisi.

Evliya Çelebi (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa - Bolu - Trabzon - Erzurum - Azerbaycan - Kafkasya - Kırım - Girit 2. Cilt 1. Kitap (2. Baskı)*. Y. Dağlı & S. A. Kahraman (Haz.). M. S. Koz (Ed.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-0953-X.

Gerrish, K., & Lacey, A. (2010). *The research process in nursing* (6th Edition). London: Wiley-Blackwell.

Gökoğlu, A. (1952). *Paflagonya. Kastamonu: Doğrusöz*.

Haberal, H. (2022, 28-30 Eylül). Turizm ürünü olarak festival ve şenliklerin önemi: Kastamonu örneği. İ. Yazıcıoğlu (Ed.), 3. Uluslararası Seyahat ve Turizm Dinamikleri Kongresi (USTDK22) bildiri özetleri kitabı içinde (53). Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

İbret, B. (2004). Tosya şehrinin fonksiyonel özellikleri. Marmara Coğrafya Dergisi, (9).

İbret, B.Ü. (2003). Tarihi İpek Yolu üzerindeki bir Anadolu şehri: Tosya (kuruluşu ve gelişmesi). Marmara Coğrafya Dergisi, (8), 53-82.

İbret, B.Ü., & Kaymakçı, S. (2016). Tarihi İpek Yolu üzerinde bir turizm kenti: Tosya. F. Atasoy (Ed.), Yükselen İpek Yolu 1. Cilt İpek Yolu'nda ekonomi ve turizm içinde (132-157). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.

Kanal 7 (2021, 8 Mayıs). Gündüz Gece - Kastamonu/Tosya | 7 Mayıs 2021. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=DKJ0CZzIVeo>.

Karabaş, S. (1999). Bütüncül Türk budunbilimine doğru. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Karabüber, T. (2017). Tosya halk inanışları. (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.

Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(1), 26-33.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024a). Tosya. Erişim adresi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63826/tosya.html#:~:text=Tosya%20ad%C4%B1%20ilk%20defa%20Prehistorik,ad%C4%B1%20%E2%80%9CDoceia%E2%80%9Ddan%20alm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r>.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024b). Yaren kültürü. Erişim adresi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-176585/yaren-kulturu.html>.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024c). Seyirlik oyunlar. Erişim adresi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-171383/seyirlik-oyunlar.html>.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024d). Somut olmayan kültürel miras. Erişim adresi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-170901/somut-olmayan-kulturel-miras.html>.

Kastamonu Kent Müzesi (2024). El emeği. Erişim adresi: <http://www.kastamonukentmuzesi.gov.tr/el-emegi.php>.

Kurt, İ. (2005, 6-8 Ekim). Yöresel anlatım içerisinde hiciv sanatının uygulanması ve “Manda Yuva Yapmış Söğüt Dalına” gerçeği. Representation in Music and Musical Representation Symposium. İstanbul: İstanbul Technical University.

Küçükbasmacı, G. (2009, 10 Ocak). Tosya Dergisi: somut olmayan kültürel mirasın korunması yaklaşımıyla bir inceleme. Kastamonu Basın Sempozyumu bildiri kitabı içinde (201-217). Ankara: Kastamonu Valiliği Yayınları.

Küçükkahveci, İ. (1991). Tosya ağzı. Tosya Aylık Fikir ve Aktüalite Dergisi, (5), 24.

Moula, P., & Goodman M. (2009). Nursing research. London: SAGE Publication Ltd.

Mülayim, N. (2021). Gündelik hayat sosyolojisinde toplumsallaşma biçimi olarak kadın günleri: Tosya örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.

Oğuz, M. Ö. (2013). Somut olmayan kültürel miras nedir? Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Pehlivan, A. (2015). Açık ve örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Serhoşoğlu, K. (2019). Kastamonu halk bilimi açıklamalı bibliyografyası. (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

T.C. Kastamonu Valiliği (2022, 22 Haziran). 1. Tosya Doğa Sporları Kültür ve Sanat Festivali start aldı. Erişim adresi: <http://www.kastamonu.gov.tr/1-tosya-doga-sporlari-kultur-ve-sanat-festivali-start-aldi>.

T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (2020, 31 Aralık). Kastamonu'dan dört unsur somut olmayan kültür envanterine girdi. Erişim adresi: <https://www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1455&Haber=kastamonudan-dort-unsur-somut-olmayan-kultur-envanterine-girdi>.

T.C. Tosya Kaymakamlığı (2024). Tosya el sanatları. Erişim adresi: <http://www.tosya.gov.tr/tosya-el-sanatlari>.

Tanrısever, C., Pamukçu, H., & Saraç, Ö. (2019). Kastamonu efsaneleri. İ. Mısırlı (Ed.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Taş, B. (2006). Tosya ilçesinde jeomorfolojik birimlerin arazi kullanımı üzerine etkileri. Coğrafi Bilimler Dergisi, 4(1), 43-66. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000064.

Tekin, G. (2017). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi örneği. Milli Eğitim Dergisi, 46(214), 155-166.

Tezcan, M. (1989). Folklorik ve antropolojik yönleriyle hediye geleneği ve Türk kültüründeki yeri. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, 22(1), 29-36.

Topal, E., & İbret, B. Ü. (2020). Yer adları açısından bir inceleme: Tosya'da (Kastamonu) yer adları. Folklor/Edebiyat, 26(101), 41-54. <https://doi.org/10.22559/folklor.1158>.

Tosya Belediyesi (2024a). Tarihi şahsiyetler. Erişim adresi: <https://tosya.bel.tr/tarihi-sahsiyetler/>.

Tosya Belediyesi (2024b). Yöresel ürünler. Erişim adresi: <https://tosya.bel.tr/yoresel-urunler/#:~:text=Bunun%20yan%C4%B1nda%20tarhana%20%C3%A7orbas%C4%B1%2C%20toyga,olarak%20da%20pekmezli%20un%20helvas%C4%B1>.

Tosya Belediyesi (2024c). Tosya ekonomisi. Erişim adresi: <https://tosya.bel.tr/tosya-ekonomisi/>.

Tosya Belediyesi (2024d). Tosya kültürü. Erişim adresi: <https://tosya.bel.tr/tosya-kulturu/>.

Turan, Ş. (1990). Türk kültür tarihi. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Türk Patent ve Marka Kurumu (2024). Kastamonu. Erişim adresi: <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/liste?il=37&tur=&urunGrubu=&adi=>.